

Verslag van de bijeenkomst ‘Hoe doen jullie dat, samenwerken?’ op 13 mei in het Zuiderzeemuseum Enkhuizen

In het gastvrije Zuiderzeemuseum vond op 13 mei een bijeenkomst plaats in het kader van de door de MFNH georganiseerde bijeenkomsten ‘Hoe doen jullie dat?’, bedoeld om musea informeel te ondersteunen bij het uitwisselen en opdoen van kennis en ervaring.

Ditmaal was het thema ‘Samenwerking’ naar aanleiding van recente samenwerkingsprojecten in de provincie. Aan de hand van drie projecten, Zuiderzeecollectie, Erfgoedfestival Groen in Gooi en Vecht en 100 jaar staal in de IJmond, werd geluisterd naar Kees Hendriks, sectorhoofd collectie en informatie Zuiderzeemuseum, Laura Grijns regioconservator Gooi en Vechtstreek en Mieke Janssen, vrijwilliger van het Hoogovenmuseum in IJmuiden.

Na een stimulerende inleiding van Ina Slot, voorzitter MFNH, die samenwerking tussen musea van harte aanmoedigde, volgden drie korte bijdragen over de genoemde projecten, waarna onder leiding van de inleiders tafelgesprekken werden gehouden. Het thema werd onder verschillende invalshoeken aan de hand van stellingen besproken en de conclusies van de tafels werden plenair gepresenteerd.

Kees Hendriks Netwerk Zuiderzeecollectie, een samenwerkingsverband van 24 instellingen rond het IJsselmeer. Gezamenlijke digitalisering van de Zuidercollectie.

In 2016 nam het Zuiderzeemuseum het initiatief om thematisch richting te geven aan de ontsluiting van museumcollecties rond de voormalige Zuiderzee: www.zuiderzeecollectie.nl. Uiteindelijk participeren 24 musea in een project waar musea van elkaar profiteren en het verhaal van hun collecties sterker maken. Het digitaliseringsproject voorziet onder andere in het bevorderen van wederzijdse bruiklenen door gemeenschappelijke bruikleenovereenkomsten, in kennisvergroting in workshops en gezamenlijke exposities.

De samenwerking geeft toegevoegde waarde aan de deelnemende musea en hun collecties en is gestoeld op het elkaar gunnen van succes. Het project is sober ingericht: er wordt weinig vergaderd en alleen als er spijkers met koppen kunnen worden geslagen.

Er is al veel voorwerk voor digitalisering van collecties verricht door Collectie Nederland (<https://www.collectienederland.nl/>), DEN, RKD, AAT (thesaurusontwikkeling <http://website.aat-ned.nl/home>). Daarom wordt daar bij de digitalisering zoveel mogelijk op gesteund en van geprofiteerd.

Hendriks pleit voor meer digitalisering van deelcollecties in samenwerkingsvorm: het zorgt voor meer bekendheid, het neemt koud watervrees weg en zorgt voor kennisbehoud. Zijn stelling: iedereen kan het!

Laura Grijns Regioconservator Gooi en Vechtstreek bij Singer Museum. Erfgoedfestival Groen in Gooi en Vecht

In 2016 is Laura als regioconservator in het Gooi begonnen. Zij ziet zich als verbinder tussen erfgoedinstellingen en andere maatschappelijke instellingen in de regio. Naar het voorbeeld van Gelderse erfgoedfestivals is ook in het Gooi een project gestart om in een samenwerkingsverband eenheid en verscheidenheid met elkaar te verbinden rond een bepaald thema; in 2018 was dit Groen, natuur, landschap. Net als in het Zuiderzeeproject is het erop gericht om deelnemende instellingen te laten profiteren van elkaar. De regioconservator kan met een groot budget aan sponsoring musea ondersteunen met digitalisering, marketing en educatie.

Deelnemen vindt plaats volgens het principe Zwaan kleef aan. Bedoeling is om regionale verhalen te vertellen, samen sterk te staan en aantrekkelijk te zijn voor een breed publiek. Het is daarbij wel eens lastig om een aansprekend, breed thema te vinden waaronder iedere partij zich thuis voelt. Voor volgend jaar is dat er al wel: Grensverleggers.

Over het festival is een filmpje gemaakt; het is hier te zien: <https://www.vvvgooivecht.nl/nl/zien-en-doen/natuur-en-tuinen/erfgoedfestival> De powerpointbijdrage van Laura kunt u hier in PDF bekijken:

Mieke Janssen vrijwilliger Hoogovensmuseum, Museumtour 100 jaar staal in de IJmond

Diverse exposities van vijf musea in de regio belichtten in 2018 de productie van staal in de regio IJmond. Het initiatief kwam van Tata Steel in IJmuiden. Het samenwerkingsproject, waar deelnemende musea een financiële bijdrage van dit bedrijf konden krijgen, voorzag naast exposities in diverse activiteiten, zoals workshops, fietsroutes, opdrachten voor kinderen en boottochtjes. Voor speciale dagen gold een passe-partout, die toegang gaf tot alle deelnemende instellingen.

Op basis van een communicatieplan en een actuele agenda werd richting publiek gecommuniceerd. Meer informatie is via de PDF-versie van de PowerPoint presentatie hier te vinden.

Het Hoogovensmuseum gaf alle bezoekers van de bijeenkomst twee boeken mee: 'De werkende mens, Door de jaren heen bij Hoogovens, Corus en Tata Steel in IJmuiden', uitgegeven door Stichting Industrieel Erfgoed Hoogovens (Sieho) en 'Over ons, Negentig jaar staalbedrijf in IJmuiden 1918-2008', uitg. Corus Nederland bv 2008.

Ook kregen de bezoekers twee afleveringen (nrs. 38 en 39) van het lijfblad van Stichting Sieho 'Historisch Hoogovens', twee themanummers die aandacht schenken aan het 100-jarig jubileum van het bedrijf.

Verslag van de tafelgesprekken

Tafel 1 Kees Hendriks gespreksleider

Samenwerkingsprojecten rond de collectie: tentoonstellingen, digitalisering, kennisnetwerken

Stellingen

- **Musea doen graag mee aan samenwerkingsprojecten als ze deel uitmaken van een netwerk waarin kennisuitwisseling en deskundigheidsbevordering centraal staan.**
- **Die projecten hebben alleen kans van slagen als een groot museum het voortouw neemt**

Aan de hand van bovengenoemde stellingen en vragen discussieerden de deelnemers aan tafel 1 over nut en noodzaak van samenwerking op het gebied van collectieregistratie en digitalisering. Voor een aantal musea aan deze tafel lijkt samenwerking in deze nog een stap te ver. Zij ondervinden problemen bij de objectregistratie van hun eigen collectie door een gebrek aan kennis, mankracht en tijd. Ook is gebruiksonvriendelijke software voor sommigen een drempel.

Door gebrek aan inhoudelijke kennis over bepaalde deelcollecties zijn objectregistratie en controle op wat er al eerder is geïnteriseerd vaak beperkt tot een enkele medewerker met veel inhoudelijke kennis; dit leidt tot overbelasting van deze medewerkers.

Tenslotte is er een reëel risico dat door de inzet van vrijwilligers onvoldoende continuïteit in het registratiewerk is en kennis onvoldoende geborgd is.

Musea hebben grote behoefte aan deskundigheidsbevordering rond objectregistratie en digitalisering. Die cursussen zijn er wel en onder andere via de site www.museumconsulenten.nl te vinden.

Musea zoeken nog te weinig steun in samenwerking, terwijl dat goed mogelijk is door bijvoorbeeld deelname aan gebruikersgroepen en netwerken met collega musea. Ook overleg op deelcollectie-niveau, zoals bijvoorbeeld textieloverleg Noord-Holland, wordt nog te weinig gevoerd.

Stimulerend zijn projecten waar musea hun collectie online kunnen zetten, bijvoorbeeld op www.collectienederland.nl. Hier liggen kansen, omdat de invoer van collecties in grote databases steeds gemakkelijker wordt en de vastgelegde gegevens beter kunnen worden bewaard. Het trekt bovendien een groot publiek.

Er wordt gepleit voor ondersteuning door een soort regionale aanjager die projectmatig musea kan helpen achterstanden op – bijvoorbeeld – dit gebied in te halen.

Tenslotte een reactie op de twee stellingen:

- 1 Deelname van musea aan samenwerkingsprojecten zal altijd en vooral afhangen van de vraag of het museum er 'beter' en deskundiger door wordt.
- 2 Deelname van een groot museum in een gezamenlijk digitaliseringsproject is niet per sé een vereiste voor het slagen ervan.

Tafel 2 Laura Grijns als gespreksleider

Samenwerkingsprojecten: What's in it for me? Museale samenwerking in het kader van promotie van de regio, pr, marketing en imago enerzijds en de concrete opbrengsten voor de deelnemers anderzijds.

Stellingen

- **Gezamenlijk regionaal of lokaal museumproject verbetert het beeld van musea en erfgoed in de regio.**
- **Gezamenlijke presentaties en tentoonstellingen, gericht op versterking van het imago van regio en erfgoedinstellingen, brengen geld in het laatje.**

Een samenwerkingsproject van musea (zoals dat in het Gooi) verbetert niet alleen het imago van die musea, maar ook van de partijen die zich met het project associëren, zoals sponsors, overheden en andere maatschappelijke organisaties.

Voordat je deelneemt aan zo'n project is het belangrijk om je als museum zelf eerst af te vragen wat je eigen kracht is en welk verhaal je wilt vertellen. Uitkomsten van publieksonderzoek kunnen helpen bij het doen van zo'n sterkte-zwakke analyse. Waar kunnen we in zo'n project als museum eer mee inleggen, en waar kunnen we profiteren van de kracht van de ander?

Vervolgens is het belangrijk na te gaan wat jouw museum bindt met de overige participanten; waar liggen gezamenlijke belangen? Wat verwacht je van elkaar?

Samenwerking vraagt niet alleen een investering in tijd, maar soms ook in eigen geld. Bijdragen van participanten in samenwerkingsprojecten bij voorkeur naar eigen vermogen.

Veel musea worden gedragen door vrijwilligers. Zorg ervoor dat die vrijwilligers gemotiveerd zijn om mee te doen, bijvoorbeeld door ze tijdig te informeren over samenwerkingsprojecten. Of andersom: ga na bij vrijwilligers welke projecten zij aantrekkelijk vinden en waar zij een rol in kunnen spelen.

Aan tafel is een voorkeur voor projectleiderschap door een buitenstaander, een onafhankelijke professional.

Tafel 3 Mieke Janssen

Wat is de invloed van geld en subsidie bij het besluit van een museum om mee te doen aan samenwerkingsprojecten van musea?

Stellingen

- **Gezamenlijke museumprojecten kunnen alleen gerealiseerd worden met subsidie en externe professionele hulp.**
- **Nee, musea kunnen dit samen ook zelf.**
- **Deelnemers uit de musea moeten kunnen leren van gezamenlijke projecten; zonder deskundigheidsbevordering onder de deelnemers zijn extern geïnitieerde samenwerkingsprojecten niet opportuun.**

Musea zijn lang niet allemaal voldoende geëquipeerd om goede subsidieaanvragen te doen: subsidie vragen is een vak, waarvoor bij veel musea de tijd en deskundigheid ontbreken. De tafel ziet daarin een belangrijke taak weggelegd voor externe professionele krachten.

Bij de realisatie van gezamenlijke projecten wordt geld enerzijds wel nodig gevonden, maar hoeft het geen hoofdrol te spelen. Geen hoofdrol in die zin, dat niet altijd een geldsponsor nodig is om een tentoonstelling in te richten.

Geld is nodig voor de continuïteit die een betaalde professionele kracht, kartrekker of coördinator, kan bieden. Vertegenwoordigers aan deze tafel zijn het dus eens met de eerste stelling: alleen met externe hulp kan een samenwerkingsproject slagen.

Gezamenlijk inzetten van eigen medewerkers in musea van samenwerkingspartners en ze laten rouleren heeft niet de voorkeur van de vertegenwoordigers aan deze tafel.

Het binnen de muren van het eigen museum trainen van eigen medewerkers wordt des te belangrijker gevonden.

De derde stelling werd niet besproken.

Edam 20 mei 2019

Jan Sparreboom

Bijlage: Hoe doen jullie dat, samenwerken?
Samenwerking op het gebied van:

Collectiebeheer (ZM) Kees Hendriks Gezamenlijke digitalisering
Zuiderzeecollectie.nl is een initiatief van het Netwerk Zuiderzeecollectie; een samenwerkingsverband van 24 instellingen rond het IJsselmeer. Op Zuiderzeecollectie.nl werkt een aantal van deze instellingen aan de presentatie van een gezamenlijke collectie. De objecten zijn verrijkt met informatie uit externe bronnen zoals de cultuurhistorische thesaurus voor termen en doorkoppelingen naar artikelen op Wikipedia, RKD artists voor kunstenaarsinformatie en geonames voor locatie-informatie. Daarnaast worden full-text bronnen aangeboden in de vorm van hyperlinks en PDF-documenten.
Meer informatie: www.zuiderzeecollectie.nl

Presentatie IJmond 100 jaar staal in de IJmond.
Vijf musea laten in een expositie tijdens het jubileumjaar een bepaald aspect van het staalbedrijf zien.
IJmuider Zee- en Havenmuseum: transport en logistiek
Musuem Kennemerland: invloed op woningbouw, sociale aspecten, woningbouw en maatschappelijke aspecten in de regio (3 tentoonstellingen)
Huis van Hilde: invloed op het landschap en archeologisch onderzoek
Hoogovenmuseum: ontwikkeling van het staalbedrijf
Pieter Vermeulen museum: rol van staalbedrijf bij afvalverwerking en recycling.
Meer info over de tentoonstellingen staat hier: www.100jaarstaal.nl/2018/vijf-exposities-over-100-jaar-staal

PR en marketing (Gooi) Erfgoedfestival Groen in Gooi en Vecht: Laura Grijns (Regioconservator Gooi en Vechtstreek bij Singer Laren) en Milou Aarts (directeur toerisme Gooi en Vecht
Tussen 31 mei en 9 september konden bewoners en bezoekers van het Erfgoedfestival 'Groen in Gooi & Vecht' op een laagdrempelige manier kennismaken met Gooise groenverhalen door middel van tentoonstellingen, wandel- en fietsroutes en lezingen. Singer Laren, het Huizer Museum, Kasteel Museum Sypesteyn, Museum Weesp, het Muiderslot, Pampus, Tussen Vecht en Eem en tal van andere organisaties deden mee.
Door de hele regio werden activiteiten georganiseerd. Zo waren er bijvoorbeeld gratis Tuin Talks; lezingen over het groene landschap op verschillende plaatsen, door verschillende vooraanstaande sprekers. Er waren creatieve workshops voor kinderen en schilderworkshops voor volwassenen; er was een compleet kinderprogramma en het festival is afgesloten met een fantastische Big Picnic en slotmanifestatie bij Pinetum Blijdenstein.
Meer informatie: <https://www.vvvgooivecht.nl/nl/zien-en-doen/natuur-en-tuinen/erfgoedfestival>

Het Mondriaanfonds ondersteunt samenwerkingsprojecten van musea. Zie voor meer informatie: <https://www.mondriaanfonds.nl/samenwerken/>

In Noord-Holland zijn diverse projecten opgezet en uitgevoerd waarin musea en andere culturele instellingen met elkaar samenwerken. Samenwerking van musea wordt door de overheid gestimuleerd, onder andere via het Mondriaan Fonds.

Musea en andere erfgoedinstellingen die duurzame samenwerkingen willen aangaan met een of meerdere musea en/of andere maatschappelijke partijen kunnen bij het Mondriaan Fonds een samenwerkingsbijdrage aanvragen. Het gaat om projecten gericht op educatie, publieksbereik, zichtbaarheid, wetenschap, digitale mogelijkheden of collectiebeleid. Collecties op elkaar afstemmen en kennis delen: samenwerking tussen musea en erfgoedinstellingen verrijkt het vakgebied en het contact met het publiek. Het fonds stimuleert daarom gezamenlijke plannen van educatieve, wetenschappelijke of digitale aard. Kijk hier voor de mogelijke bijdragen van het Mondriaan Fonds: <https://www.mondriaanfonds.nl/aanvraag/bijdrage-samenwerking-musea/>